

POSTANOWIENIE

Dnia 28 czerwca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gersdorf

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku W. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 czerwca 2011 r.,

zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w [...] z dnia 20 stycznia 2011 r., 28/10,

**uchyla postanowienie zawarte w punkcie II wyroku i
przekazuje sprawę w tym zakresie Sądowi Okręgowemu -
Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do ponownego
rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania
zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 20 stycznia 2011 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 4 listopada 2010 r. i oddalił odwołanie ubezpieczonego W. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 13 marca 2009 r., odmawiającej wnioskodawcy prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy

pracy i nie obciążył odwołującego kosztami zastępstwa procesowego należnymi organowi rentowemu.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych złożył zażalenie na zawarte w wyroku postanowienie o kosztach procesu, wnosząc o jego zmianę i zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kwoty 1.200 złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

W uzasadnieniu środka odwoławczego wskazano, iż mimo zgłoszenie przez pełnomocnika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rozprawie apelacyjnej wniosku o przyznanie organowi rentowemu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję, Sąd Okręgowy w pisemnych motywach wyroku nie odniósł się do powyższego wniosku i nie wyjaśnił przyczyn, dla których nie obciążył ubezpieczonego przedmiotowymi kosztami, ani nie podał podstawy prawnej swego rozstrzygnięcia. Zdaniem żalącego się, organowi rentowemu przysługują koszty zastępstwa procesowego wysokości 1.200 złotych obliczone od wartości przedmiotu sporu zgodnie z § 12 ust. 1 pkt 1 w związku z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

W odpowiedzi na zażalenie ubezpieczony domagał się jego oddalenia i zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługuje na uwzględnienie.

Analizę prawidłowości zaskarżonego orzeczenia rozpocząć wypada od przytoczenia treści art. 102 k.p.c., zgodnie z którym w przypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepis ten ustanawia zasadę słuszności, będącą odstępstwem od wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c. zasady odpowiedzialności

za wynik procesu. W odróżnieniu od regulacji art. 101 k.p.c. cytowany przepis nie stwarza możliwości zasądzenia na rzecz strony przegrywającej proces zwrotu kosztów postępowania, lecz umożliwia jedynie nieobciążenie jej kosztami przeciwnika procesowego. Komentowany przepis jest szczególnym rozwiązaniem, niepodlegającym wykładni rozszerzającej, wykluczającym stosowanie wszelkich uogólnień, wymagającym do swego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 października 1976 r., IV PZ 61/76, LEX nr 7856 i z dnia 16 lutego 1981 r., IV PZ 11/81, LEX nr 8307).

Art. 102 k.p.c. nie konkretyzuje pojęcia "wypadków szczególnie uzasadnionych", pozostawiając ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności sprawy, sądowi. Ocena ta następuje niezależnie od ewentualnego wcześniejszego zwolnienia strony od kosztów sądowych i ustanowienia dla niej adwokata lub radcy prawnego (postanowienia Sadu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2007 r., V CSK 292/06, LEX nr 232807 i z dnia 11 lutego 2010 r., I CZ 112/09, LEX nr 564753). Do okoliczności branych pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek zastosowania omawianego przepisu można zaliczyć nie tylko te związane z przedmiotem sporu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 września 1973 r., I CZ 122/73, OSNC 1974, nr 5, poz. 98), a zwłaszcza jego precedensowym charakterem (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1973 r., I PR 188/73, PUG 1973, nr 12, s. 413) oraz samym przebiegiem procesu, w szczególności gdy przegrywający spór prowadzi proces w sposób nielojalny, dążąc do przewlekłości postępowania i zwiększenia jego kosztów (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1973 r., II CZ 210/73, LEX nr 7366), ale także dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej strony. W doktrynie wyrażany jest przy tym pogląd, że sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, iż strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia z mocy art. 102 k.p.c. od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, ale łącznie ze wspomnianą trudną sytuacją finansową wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego w rozumieniu powołanego przepisu (J. Bodio, J. Domendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P.

Telenga, M.P.Wójcik: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Oficyna, 2008, wyd. III). Warto zauważyć, że nie jest obowiązkiem sądu odstępowanie od zasady zwrotu kosztów z mocy z art. 102 k.p.c., jeśli nie dopatry się w sprawie przesłanek zastosowania tego przepisu. Sposób skorzystania z cytowanej normy prawnej jest bowiem suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu orzekającego i od jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który przemawia za odstępniem, a jeśli tak, to w jakim zakresie, od reguły obciążania kosztami procesu strony przegrywającej spór (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2001 r., II UKN 581/00, LEX nr 567859 i z dnia 19 maja 2006 r., III CK 221/05, LEX nr 439151).

Przenosząc powyższe rozważania na płaszczyznę niniejszej sprawy wypada stwierdzić, że chociaż w świetle cytowanego przepisu Sąd Okręgowy, uwzględniając apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i zmieniając wyrok Sądy Rejonowego przez oddalenie odwołania ubezpieczonego Władysława Pastucha od decyzji odmawiającej mu prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy, mógł nie obciążać odwołującego należnymi organowi rentowemu kosztami postępowania apelacyjnego, jednak powinien umotywować swoje rozstrzygnięcie w tej kwestii. Tymczasem w uzasadnieniu przedmiotowego wyroku nie tylko nie wskazano, jakimi przesłankami kierował się Sąd drugiej instancji podejmując tej treści decyzję, ale nawet nie powołano przepisu stanowiącego podstawę prawną zapadłego orzeczenia. W konsekwencji zawarte w wyroku Sądu Okręgowego postanowienie o kosztach postępowania wymyka się spod kontroli Sądu Najwyższego, co implikuje jego uchylenie z mocy art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 k.p.c.